

OSKAR KOLBERG
1814—1890

Odbitka portretu z tomu „Przemyskie“, wydanego w 1891 r. z materiałów
pośmiertnych przez I. Kopernickiego

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
LUDOZNAWCZEGO

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE

ZAŁOŻONY W ROKU 1895

OGÓLNEGO ZBIORU TOM XLII

ZA ROK 1955

PTL
WROCLAW

ZAKŁAD IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WROCLAW 1956

KOMITET REDAKCYJNY

K. ZAWISTOWICZ-ADAMSKA, J. GAJEK, A. KUTRZEBA-
POJNAROWA, J. MATUSZEWSKI, K. MOSZYŃSKI, A. NASZ,
M. ZNAMIEROWSKA-PRÜFFEROWA, R. REINFUSS,
T. SZCZURKIEWICZ, B. STELMACHOWSKA

REDAKTOR
JÓZEF GAJEK

013

Zakład im. Ossolińskich — Wydawnictwo — Wrocław 1957.

Nakład 1030 + 145 egz. Obj. arkuszy wyd. 66,40, arkuszy druk. 62 + 20 wklejek. Oddano do skład. 3. IV. 1956, podpisano do druku 8. XII. 1956, druk ukończ. w styczniu 1957. Papier druk. sat. kl. V. 70 g, 70 × 100. Zam. 108/165. K-7-3595. Cena cz. 1 i 2 zł 130.--

POZNAŃSKA Drukarnia Naukowa — Poznań, Fredry 10

SPIS RZECZY

I. Rozprawy

	Str.
Julian Krzyżanowski, Oskar Kolberg i jego dorobek w dziedzinie literatury ludowej	9
Józef Gajek, Oskar Kolberg jako etnograf	35
Tadeusz Delimat, Stosunek Oskara Kolberga do kultury wsi i jej przemian	49
Adam Głapa, Zagadnienie rozwarstwienia wsi wielkopolskiej w świetle opisów odzieży ludowej Oskara Kolberga	69
Tadeusz Wróblewski, Budownictwo ludowe w pracach Oskara Kolberga	115
Walerian Sobisiak, Materiały Oskara Kolberga o ludowej kulturze materialnej wsi wielkopolskiej w świetle źródeł rękopiśmiennych XVIII w.	143
Maria Turczynowiczowa, Badania etnograficzne Oskara Kolberga na obszarze Wielkiego Księstwa Poznańskiego	200
Janusz Optołowicz, „Lubelskie” O. Kolberga	216
Maria Trawińska, Mazowsze Stare w świetle badań O. Kolberga i badań współczesnych tego terenu	249
Zofia Szyfelbejn, Próba oceny wartości materiałów Oskara Kolberga dla badań nad kulturą materialną Kurpiowszczyzny	264
Krzysztof Wolski, Badania O. Kolberga w dorzeczu średniego Sanu	294
Mieczysław Gładysz, Silesiana w tekstach O. Kolberga	307
Kazimiera Zawistowicz-Adamska, „Lud” Kolberga jako źródło do badań nad obrzędowością ludu polskiego	332
Wojciech Hejnosz, Prace O. Kolberga pomocą w badaniach nad prawem zwyczajowym	413
Adam Głapa, Wpływ Łużyczanina Smolerja na prace Oskara Kolberga	421
Klemens Krajewski, Kolbergowska metoda notowania melodii ludowych	425
Witold Armon, Zainteresowania O. Kolberga folklorem litewskim	431
Tadeusz Malinowski, Archeologia w dziełach Oskara Kolberga	446
Kazimierz Dobrowolski, Charakterystyka Sesji Kolbergowskiej	454
Jan Czekanowski, Konsekwencje słowianoznawcze syntezy antropologicznej	465
Tadeusz Seweryn, Ikonografia etnograficzna	522
Adam Rieger, Zagadnienie leksykalnego indeksowania melodii ludowych	554

II. Recenzje i sprawozdania

KRATKIJE SOOBSZCZENIJA Instituta Etnografiji A. N. SSSR z. V—VII, X, XIII—XV, XVIII—XX (Włodzimierz Zajaczkowski)	607
SREDNEAZJATSKIJ ETNOGRAFIČESKIJ SBORNIK, Trudy Instituta etnografiji A. N. SSSR im. Mikłuchy-Makłaja, t. XXI (Włodzimierz Zajaczkowski)	608

SBORNIK MUZEJA ANTROPOLOGII I ETNOGRAFIJ, t. XIV, XV (Zofia Malewska)	609
SOWIETSKAJA ETNOGRAFIJA A. N. ZSRR, 1954, z. 1, 2 (Zofia Malewska)	643
W. W. Mawrodin, Dookoła Antów, „Sowietskaja Etnografija“, 1954, z. 2 (Marian Plezia)	644
D. Dobrowolska, Badania etnograficzne nad kulturą klasy robotniczej w ZSRR	666
ČESKY LID, Českoslov. Akad. Věd, Praga 1952, 1953, t. I i II (Jiří Damborsky i J. Navrátil)	679
ČESKOSLOVENSKA ETNOGRAFIE, Č. S. A. V., Praga R. 1, 1953, R. II, 1954 (Jiří Damborsky i J. Navrátil)	689
ETHNOGRAPHIA. A Magyar Néprázi Társaság Dolgozatai, R. LXIV, 1953 (Jan Reychman)	694
R. Weiss, Volkskunde der Schweiz, Erlenbach — Zürich 1946 (Włodzimierz Kwaśniewicz)	701
W. Koppers, Kultur und Sprache (Roman Stopa)	710
Folk-LIV ACTA ETNOLOGICA ET FOLKLORISTICA EUROPEA, t. XIV, XV, XVI (Andrzej Waligórski)	726
J. Söderström, A Sparman's Ethnographical Collection from James Cook's 2nd Expedition (1772—1775), Stockholm 1939 (Maria Znamierowska-Prüfferowa)	727
J. E. Coriat, El hombre del amazonas y ensayo monografico de loreto, Lima 1943 (Anna Kowalska-Lewicka)	729
D. B. Stout, San blas cuna acculturation: An introduction (Viking Fund Publications in Anthropology, nr 9) Nowy Jork 1947 (Anna Kowalska-Lewicka)	732
REVISTA DEL INSTITUTO ETNOLOGICO NACIONAL, 1943, BOLETIN DE ARQUEOLOGIA (Organi del Servicio Arqueologico Nacional) Bogotá 1945 (Anna Kowalska-Lewicka)	733
Paul Radin, Indians of south America (The American Museum of Natural History Science Series, t. III) Nowy Jork 1945 (Anna Kowalska-Lewicka)	736
P. Fejos, Ethnography of the Yagua (Viking Fund Publications in Anthropology, nr 1) Nowy Jork 1943 (Anna Kowalska-Lewicka)	738
R. Stopa, Problem języka pigmejskiego (w związku z recenzją artykułów Van Bulcka i O. P. Schebesty)	749
KWARTALNIK IHKM PAN, R. II, nr 1—2 i 3, Warszawa 1954 (Anna Kutrzeba-Pojnarowa)	758
LUD, tom XL. Indeks t. I—XXXIX, oprac. przez J. Gajka i Z. Malewską, Poznań 1953 (Leopold Węgrzynowicz)	762
WIERCHY, R. 23, PTTK, Kraków 1954 (Anna Kowalska-Lewicka)	765
LINGUA POSNANIENSIS IV; Biuletyn Fonograficzny, Poznań 1953 (Witold Armon)	768
POLSKA SZTUKA LUDOWA, tom VI, VII, PIS, Warszawa 1952, 1953 (Henryk Zwolakiewicz)	779
I. Karpińska, Polskie ubiory ludowe na scenie, Londyn 1953 (Adam Glapa)	782
T. Delimat, O genezie łodzi klepkowych na Pomorzu	785
Marco Polo, Opisanie świata, PIW, Warszawa 1954 (Włodzimierz Zajaczkowski)	787
A. Matyniak, Rozkwit ludoznawstwa na Łużycach	794
J. Burszta, Społeczeństwo i karczma, Warszawa 1951 (Wojciech Hejnosz)	

E. Reinfuss, Polskie druki ludowe na płótnie, Warszawa 1953 (Józef Gajek)	795
E. Reinfuss, Garncarstwo ludowe, Warszawa 1955 (Tadeusz Delimat)	797

III. Muzea

Od Redakcji	801
Muzeum Przyrodniczo-leśne w Białowieży (Edmund Wagner)	801
Muzeum w Białymstoku (Zofia Bawarska)	802
Muzeum w Łomży (Jadwiga Krajewska)	803
Muzeum w Grudziądzu (Józef Blachnio)	807
Muzeum Pomorskie w Toruniu (Kalina Antonowiczowa)	808
Muzeum Kujawskie we Włocławku (Henryka Królikowska)	815
Muzeum Pomorskie w Gdańsku (Longin Malicki)	817
Muzeum na wolnym powietrzu we Wdzydżach (Longin Malicki)	817
Muzeum Kaszubskie w Kartuzach (Franciszek Freder)	819
Muzeum w Kwidzynie (Longin Malicki)	820
Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach (Aleksandra Dobrowolska)	822
Muzeum w Radomiu (Anna Apanowicz)	825
Muzeum w Darłowie (A. Tarnowski)	826
Muzeum w Słupsku (Anna Zaborowska)	827
Muzeum Etnograficzne w Krakowie (Longin Malicki)	830
Muzeum w Nowym Sączu (Stanisław Radwał)	843
Muzeum Regionalne im. W. Orkana w Rabce (Sebastian Flizak)	844
Muzeum w Tarnowie (Paulina Chrzanowska)	845
Muzeum Tatrzańskie im. T. Chałubińskiego w Zakopanem (Edyta Starek)	846
Muzeum w Żywcu (Jan Studencki)	851
Muzeum w Chełmie (Kazimierz Janczykowski)	854
Muzeum w Lublinie (Janusz Optołowicz)	855
Muzeum w Zamościu (Ryszard Splewiński)	860
Muzeum w Łowiczu (Henryk Świątkowski)	861
Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim (Julian Kaczmarek)	865
Muzeum w Sieradzu (Zofia Neymanowa)	867
Muzeum w Tomaszowie Mazowieckim (Jan P. Dekowski)	869
Muzeum w Kętrzynie (Zofia Licharewa)	870
Muzeum Mazurskie w Olsztynie (A. Klonowski)	871
Muzeum w Szczytnie (Franciszek Myśliński)	875

IV. Kronika

Prof. dr Stanisław Szczotka (1912—1954), Chłop-góral, uczony (Józef Burszta)	879
Zofia Malewska (Olga Gajkowska)	884
Józef Gajek, Sprawozdanie z udziału w Sesji AN ZSRR	886
P. I. Kusznier, Rosyjski atlas historyczno-etnograficzny (tłum. Z. Malewska)	894
L. P. Potapow, Badania nad kształtowaniem się socjalistycznych narodów (tłum. Z. Malewska)	897
Józef Gajek, Uwagi do Polskiego Atlasu Etnograficznego	899
Konferencja dotycząca Polskiego Atlasu Etnograficznego (O. G.)	908

Józef Gajek. Podstawowe tezy dotyczące przedmiotu i celu etnografii	909
Stanisław Błaszczyk. Uwagi na marginesie badań terenowych nad rolnictwem i hodowlą — do kwestionariusza PAE Nr 1	913
J. Pawłowska. Z. Staszczakówna. Uwagi do kwestionariusza PAE Nr 2	922
K. Pietkiewicz. Ważniejsze impery i wystawy sztuki ludowej Ministerstwa Kultury i Sztuki w roku 1953	925
A. Glapa. Wystawa Polskiej Sztuki Ludowej w Poznaniu na rok 1954	935
Sprawozdanie z XXIX Walnego Zgromadzenia PTL oraz Sesji Kolbergowskiej (1954) (H. Bittnerówna, Z. Staszczakówna)	938
Sprawozdanie z działalności Oddziału Krakowskiego PTL (za rok 1954)	947
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Limanowej (za rok 1954)	949
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Lublinie (za rok 1954)	950
Sprawozdanie z działalności Oddziału Łódzkiego PTL (1954)	951
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Mszanie Dolnej (za rok 1954)	952
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Olsztynie (za rok 1954)	954
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Poznaniu (za rok 1954—1955)	955
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Toruniu (za lata 1949—1953)	957
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Toruniu (za rok 1954)	961
Streszczenia:	
w języku rosyjskim	964
w języku angielskim	976
w języku niemieckim	983
Spis rycin	990

R O Z P R A W Y

JULIAN KRZYŻANOWSKI

OSKAR KOLBERG

I JEGO DOROBK W DZIEDZINIE LITERATURY LUDOWEJ *

I

Mówić o Oskarze Kolbergu w 140 rocznicę jego urodzin i charakteryzować jego dorobek jako folklorysty, zwłaszcza zaś dorobek ten oceniać, to sprawa i nieprosta, i niełatwa. Mamy wprowadzić jego monumentalny „Lud“, a więc około dwunastu tysięcy stron druku, ujętych w niemal czterdziestu tomach, niezwykle bogatą encyklopedię wiadomości o życiu chłopstwa polskiego w połowie XIX w., ale zarówno zwięzły opis naukowy tego wielkiego dzieła ujęty od strony folklorystyki, jak dotarcie przez to dzieło do jego twórcy, to zadanie z natury rzeczy bardzo trudne, zwłaszcza że nie mamy tutaj nieodzownych, choć pomocniczych narzędzi poznawczych. Nie mamy książki o Kolbergu przedstawiającej życie i pracę tego niezwykłego badacza kultury chłopskiej. Zastąpić jej przecież nie mogą doraźne szkice I. Kopernickiego, J. Karłowicza i H. Łopacińskiego¹, pisane w latach 1889 i 1890 w związku z pięćdziesięcioleciem pracy, a w rok później z śmiercią Kolberga. Szkice te miały charakter

* Artykuły oznaczone gwiazdką zostały wygłoszone w formie odczytów na XXIX Walnym Zgromadzeniu PTL i Sesji Kolbergowskiej w Jeleniej Górze 18 VI 1954 r.

¹ I. Kopernicki, *Oskar Kolberg*, Kraków 1889; Tenże, *Przedmowa wydawcy do tomu Kolberga Przemyskie*, Kraków 1891; Tenże, *Śmierć O. Kolberga*, „Wisła“ IV, 1890; J. Karłowicz, *Oskar Kolberg*, „Wisła“ III, 1889; R. Lubicz, Hieronim Łopaciński, *Oskar Kolberg*, „Ateneum“, t. III, 1890.